

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА”
(для бакалаврів, спеціалістів)**

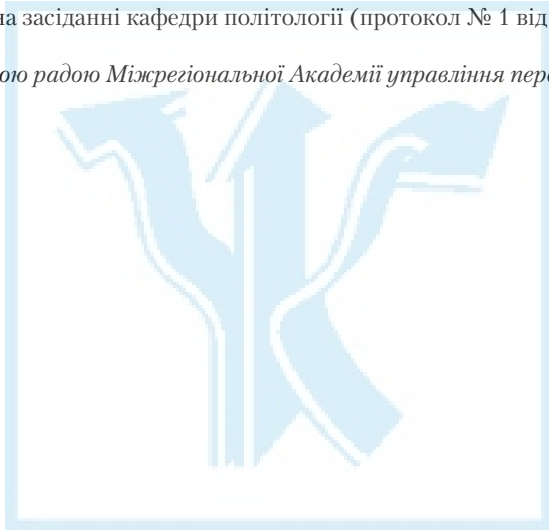
МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

Підготовлено доцентом кафедри політології *М. А. Остапенко*

Затверджено на засіданні кафедри політології (протокол № 1 від 07.09.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Остапенко М. А. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Політична культура” (для бакалаврів, спеціалістів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2008. – 26 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, загальні вказівки щодо організації самостійної роботи, тематичний план, зміст дисципліни “Політична культура”, зміст та основні напрями самостійної роботи, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Важливою складовою політичної системи будь-якої країни є політична культура — феномен, що задає тон політичним процесам і формує тип політичних відносин як в межах держави, так і на міжнародному рівні.

Політична культура — досить складне, багатогранне, глибоке за змістом явище. Як концептуальне поняття, вона з'являється в середині ХХ ст. в працях представників американської школи — Г. Алмонда, С. Верби, Л. Пая. В СРСР поняття політичної культури цілеспрямовано досліджувалося з 80-х років минулого століття. Сучасний аналіз феномена політичної культури можна прослідкувати в працях багатьох дослідників. Актуальними є питання щодо сутності, домінуючих цінностей, регіональних відмінностей, механізмів і засобів формування сучасної моделі політичної культури. Так, різні аспекти політичної культури висвітлюються в працях В. Андрущенка, О. Бабкіної, В. Бебика, І. Варзара, М. Головатого, В. Горбатенка, В. Ребкала, С. Рябова, С. Телешуна, Ю. Шемшученка, Л. Шкляра, П. Шляхтуна та інших науковців.

Сучасність характеризується світовою трансформаційністю. Глобалізація, інформаційна революція, інтеграційні тенденції в світі, міграційні процеси тощо свідчать про те, що практично кожна з держав змінює параметри своєї загальної і політичної життєдіяльності. Стабільність локального соціуму стала величиною достатньо умовною. Кожна країна відчуває зміни, трансформується, адаптується до нових умов світової динаміки, що впливає як на характер взаємовідносин з іншими країнами, так і на відносини між суб'єктами політичної взаємодії в середині країни на рівні політичних інститутів, соціально-політичних спільнот, окремих особистостей. Останнє потребує нового типу політичної культури, нових норм і технологій, формування яких є однаково важливим завданням для всіх країн, які вступають у відповідні відносини.

Трансформаційне суспільство обумовлює власні особливості політичних процесів, висуває власні вимоги до їх суб'єктів, формує свою модель політичної культури.

Нові політичні реалії потребують нових підходів, нових навичок і нової політичної культури. Процес формування нової людини безперервний і складний. Ускладнюються соціальні, економічні, політичні умови, що актуалізують дослідження і розуміння проблеми адапта-

ції та адекватності сучасної людини до умов сьогодення. Політична культура не тільки віддзеркалює подібні труднощі і суперечності, а й сама суттєво впливає на перебіг соціально-економічних і політичних подій.

Метою навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з вихідним, базовим поняттям “політична культура”, аналіз атрибутивних її характеристик, визначення ролі політичної культури в сучасному суспільстві. В межах даної навчальної дисципліни аналізується структура політичної культури; розкривається проблема її типологізації в сучасній політичній науці; визначаються основні чинники процесу формування політичної культури особистості, аналізується роль політичного виховання в даному процесі. Також приділяється увага таким проблемам, як електоральна культура, політична культура в сучасній Україні, діалогу політичних культур у сучасному глобалізаційному світі.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Серед усіх видів навчальної роботи важливе місце належить самостійній підготовці студентів. Вона включає до себе пошуки і підбір літератури, її опрацювання, написання рефератів, доповідей, повідомлень, наукових статей тощо. Самостійна робота над навчальним матеріалом є індивідуальним видом роботи на семінарських заняттях, передбачає виконання практичних завдань та контрольних робіт. Вона здійснюється відповідно до навчальних планів, навчальної і робочої програм з курсу.

Метою самостійної роботи студентів є:

- забезпечення фундаментальної загальноосвітньої та практичної підготовки;
- засвоєння методів самостійного вивчення навчального матеріалу, навичок пошуку більш глибоких знань;
- підвищення ефективності навчального процесу за допомогою організації позааудиторного навчання відповідно до особистих здібностей кожного студента;
- оволодіння культурою розумової праці, вмінням орієнтуватися у потоці наукової інформації, розвиток свободи мислення, формування власного погляду на питання, що вивчаються.

Ефективність самоосвіти, яка є одним із основних методів навчання студентів, визначається постійністю, послідовністю і наполегливістю в роботі з навчальним матеріалом, здійсненням самоконтролю, систематичністю занять, вмінням поєднати практичні навички з теорією.

Самостійна робота студентів денної форми навчання починається після вступної лекції, на якій викладач дає основні рекомендації щодо методики самостійного опанування курсом “Політична культура”.

Основними формами самостійної роботи є:

- робота з підручниками та посібниками;
- робота з науковою літературою;
- самостійне вивчення окремих тем і питань до семінарських та практичних занять на основі навчальної, монографічної літератури, документів, матеріалів, періодичних видань;
- підготовка реферату;
- підготовка до аудиторної контрольної роботи;
- підготовка до консультації з викладачем;
- підготовка до заліку.

Робота з літературою

Студентові варто працювати одночасно з двома-трьома підручниками.

У списку рекомендованої літератури з кожної теми курсу подано монографії і статті вітчизняних вчених та політологів близького й далекого зарубіжжя. Звичайно, при підготовці не обов’язково обмежуватись цим списком.

Перш ніж розпочинати вивчення монографії чи статті, рекомендується познайомитись з відповідним розділом підручника, щоб мати загальне уявлення про досліджувану проблему. Працюючи з монографією, найбільш цікаві факти, судження й висновки доцільно занотувати, обов’язково посилаючись на автора.

Якщо у науковій літературі вам зустрілася незрозуміла дефініція, обов’язково треба звернутися до словників чи довідників.

Окремий етап роботи з книгою — ведення запису прочитаного. Існує кілька форм ведення записів — план (простий і розгорнутий), тези, анотація, резюме, конспект.

План як найкоротша форма запису прочитаного — це перелік питань, розглянутих у книзі чи статті. Кожен пункт плану розкриває одну зі сторін обраної теми, а всі його пункти охоплюють її в цілому.

Тези — стислий виклад основних положень тексту у формі твердження чи заперечення. Тези складаються після попереднього ознайомлення з текстом, слугують для збереження інформації в пам'яті і є основою для дискусії.

Анотація — короткий виклад змісту — дає загальне уявлення про книгу, брошуру, статтю. Резюме коротко характеризує висновки, головні підсумки.

Найпоширенішою формою записів є *конспект*, в основу якого покладено тези, доповнені міркуваннями і доказами.

Реферат — короткий виклад змісту одного або кількох документів з певної теми. Є інформативний і розширений види рефератів. Інформативний найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості. У такому рефераті має бути зазначено предмет дослідження, мету роботи; наведено основні результати; викладено дані про метод і умови дослідження; відбито пропозиції автора щодо застосування результатів. Розширений реферат містить відомості про певну кількість опублікованих і неопублікованих, наприклад, архівних, документів з певної теми, які викладено у вигляді зв'язаного тексту. Реферат складається з таких частин: вступ; розділи; висновки; список літератури.

Іспит є підсумковою формою контролю знань студентів і проводиться в усній формі.

Основними формами контролю самостійної роботи студентів є:

- усне опитування на семінарських заняттях (1);
- письмові контрольні роботи (2);
- тестові завдання (3);
- співбесіди на консультаціях (4);
- перевірка персональних опорних конспектів (5);
- колоквіум (6).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи аналізу політичної культури
1	Поняття політичної культури
2	Структура і функції політичної культури
3	Проблема типологізації політичної культури
4	Політична соціалізація
	Змістовий модуль II. Цінності і характерні особливості політичної культури країн Заходу і Сходу
5	Цінності і домінанти політичної культури суспільств західної цивілізації
6	Цінності та особливості політичної культури східних суспільств
	Змістовий модуль III. Політична культура українського суспільства
7	Політична культура українського суспільства
8	Проблеми діалогу і взаємодії політичних культур у сучасних умовах
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА”

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи аналізу політичної культури

Категорія “політична культура”: зміст, основні концептуальні роботи поняття, етапи формування теорії політичної культури. Необхідно звернути увагу на те, що систематичне використання поняття “політична культура” почалося з 50-х років ХХ ст. Дослідження різних аспектів політичної культури — характеру зв'язку між соціаль-

ною структурою суспільства і культурою, особливостей політичної поведінки людей різних національностей і культур, ступеня впливу традицій на розвиток політичного процесу, ролі людського чиннику в політиці — мають давню історію. Феномен, який у сучасній науці визначається як політична культура, був предметом уваги багатьох мислителів: Платона, Аристотеля, Н. Макіавеллі, Ш. Монтеск'є, А. де Токвіля, К. Маркса, М. Вебера, М. Бердяєва, К. Мангейма та ін. Поняття “політична культура” зустрічається у російського історика В. Гер'є. Проте першим, хто концептуально використав поняття “політична культура”, був німецький історик-просвітник XVIII ст. Й. Гердер. Категоріального статусу воно, як вже зазначалося вище, набуває у другій половині XX ст. завдяки зусиллям Г. Алмонда, С. Верби, Л. Пая, Д. Каванаха, У. Розенбаума, Д. Елазара, К. фон Бойме та ін., які закріпили його в політологічному лексиконі. Багато науковців попередником терміна “політична культура” вважають поняття “національний характер”, і певний час у науці, особливо в XIX ст., елементи політичної культури досліджувалися в межах аналізу національного характеру.

Теоретичною передумовою концептуальної розробки проблеми політичної культури стали дослідження політичних систем, основну констатуючу ознаку яких велика кількість вчених вбачала в наявності ціннісно обумовлених зв'язків між владою і суспільством. Іншими словами, як об'єднуючі і стабілізуючі чинники політичної системи розглядалися політичні цінності. Таким чином, виникнення теорії політичної культури — це своєрідна спроба подолання формальних, інституціоналізованих методів дослідження політики, прагнення об'єднати офіційну та реальну політичні системи, зв'язати процес прийняття управлінських рішень і політичну поведінку громадян. Підсумовуючи аналіз різних трактувань політичної культури, їх можна згрупувати таким чином:

- політична культура — суб'єктивна сфера, що лежить в основі політичної діяльності, це: орієнтації, система цінностей, символів, вірування і установки індивідів на політичні дії;
- політична культура — це спосіб духовно-практичної діяльності, зокрема реалізація політичних знань, ціннісних орієнтацій і моделі поведінки. Відтак політична культура — це політична свідомість і політична поведінка, відповідно в структурі політичної культури виділяються компоненти пізнавального, емоційного, оцінного і поведінкового характеру;

- політична культура — це політична свідомість, політична поведінка плюс політичні інститути. Вважається, що на індивідуальному і груповому рівнях політична культура виступає як єдність політичної свідомості і поведінки, а на соцієтальному рівні вона доповнюється культурою функціонування політичних інститутів, що утворюють політичну систему суспільства.

Структурні компоненти політичної культури: поліваріативність підходів. Крім орієнтацій, на думку багатьох науковців, до структури політичної культури належать: політичний досвід, традиції; політичні стереотипи; політичні міфи; моделі політичної поведінки особистості і груп; моделі функціонування політичних інститутів; політична ідеологія; політичні символи; політична соціалізація.

Російські науковці В. Жуков, Б. Краснов визначають у політичній культурі три основні рівні: сферу політичної свідомості, сферу політичної поведінки та сферу інституційного забезпечення.

У сфері свідомості політичну культуру характеризують такі показники:

- заінтересованість суб'єкта політикою (велика, середня, мала, цілковита відсутність);
- розвиток політичної свідомості суб'єкта;
- ставлення до існуючої політичної системи в цілому, її окремих інститутів, їх символів і певних осіб;
- ставлення до інших учасників політичного процесу;
- готовність брати особисту участь у політичних акціях, і пов'язані з цим очікування;
- уявлення про “правила політичної гри” (межі можливого і неможливого);
- ставлення до закону і норм;
- характер політичної і політико-ідеологічної самоідентифікації (“я — лівий”, “я — центрист”, “я — ліберал”);
- політична мова.

У сфері поведінки політична культура має такі показники:

- форми і ступінь участі в політичному житті суспільства (мітингах, демонстраціях, політичних страйках, пікетах, партійній діяльності);
- форми і рівень взаємодії з державними інститутами (конфронтація, співробітництво, неспівпраця);
- форми і рівень взаємодії з інститутами громадянського суспільства;

- форми і рівень взаємодії з іншими суб'єктами політичного процесу;
- тип електоральної поведінки.

Інституційний рівень політичної культури передбачає виявлення:

- методів управління системою (демократичні, авторитарні, тоталітарні);
- методів прийняття і здійснення політичних рішень;
- методів взаємодії з іншими політичними системами та інститутами;
- методів регулювання соціально-політичних конфліктів;
- типу електорального процесу (форм і методів організації виборів);
- засобів захисту корпоративних (національних) інтересів.

Проблема типологізації політичної культури: “класичні” підходи і сучасний погляд. Серед “класичних” типологій варто звернути увагу на класифікації Г. Алмонда і С. Верби, Є. Вятра. Серед нових підходів слід виділити цивілізаційний підхід У. Розенбаума, К. Гаджиева, Д. Каванаха. Сучасна політична наука пропонує ще кілька класифікацій політичної культури. Зокрема, залежно від суб'єкта політики політична культура поділяється на: політичну культуру загальнолюдську; цивілізації; суспільства; соціальної спільноти і групи; особистості. Залежно від сфер політичного процесу: політична культура володарювання, управління; політична культура політичної участі; політична культура політичної опозиції. Залежно від форм і методів здійснення влади (політичного режиму): тоталітарна політична культура; авторитарна політична культура; демократична політична культура; політична культура перехідного типу. За ступенем застосування: масова політична культура; елітарна політична культура.

Питання політичної соціалізації: поняття, типи, етапи. Основні канали та шляхи формування політичної культури.

Поняття електоральної культури. Політична і електоральна культури. Поняття правової культури суспільства. Політична і правова культура суспільства, їх співвідношення. Обумовленість політичної культури історичними, ментальними, соціальними чинниками. Поняття субкультури і політичні субкультури.

Змістовий модуль II. Цінності і характерні особливості політичної культури країн Заходу і Сходу

Поняття західної політичної культури, її історичні корені, традиції, характерні ознаки і доміанти. Територія західної політичної культури, її людський (більше 1 млрд людей) і країновий потенціал. Феномен “західництва”. Держава, право і гроші в політичній культурі Заходу. М. Вебер про роль протестантської культури у формуванні західного суспільства. Західна політична культура як переважно “партисипаторна” що утвердилася за умов демократичного ладу. Західна культура як культура індивідуалізму. М. Вебер та Е. Фромм про два типи соціально-політичної поведінки в суспільстві Західному: 1) дія і поведінка, спрямовані на успіх (“мета виправдовує засоби”); 2) дія і поведінка, що мають високі моральні (етичні) цілі і доміанти (“Бути або мати?”). М. Вебер про цілеспрямовану, ціннісно-раціональну, афектну і традиційну соціальну дію і поведінку. Їх співвідношення в політичній культурі і традиції суспільства Західного. “Консенсус” між державою і громадянським суспільством. Роль середнього класу в політиці. Особливості масової участі в політиці, електоральна поведінка громадян західних держав. Роль релігій у формуванні політичної участі громадян. Масова свідомість, політичні орієнтації і стереотипи сучасного західного суспільства. Діалектика модернізму і традицій у політичній культурі сучасного західного суспільства. Постмодернізм у політиці. Роль національних меншин у державах Заходу; особливості сучасної політики культури у сфері національно-етнічних відносин. Політична культура країн Європи, США, Канади, Великобританії. Регіональні особливості політичних культур у західних країнах.

Цивілізації і культури Сходу. Східні культури про пріоритет колективу і колективне існування людини, її гармонії з природою. Ставлення східних культур до індивідуалістичної орієнтації. Несприйняття індивідуалізму, “речового матеріалізму” та ряду інших (матеріальних) особливостей західної культури в умовах Сходу. Солідарність, всезагальність, гармонія, поступовість як основні цінності східної культури. Трансформація і модернізація східних культур у сучасних умовах. Особливості громадянського суспільства. Авторитарно-традиціоністська доміанта політичної культури Сходу. Переважно авторитарна, “піддансько-партисипаторна” політична культура країн Сходу. Система політичних цінностей на Сході. Сталі традиції

авторитарного правління в суспільствах Сходу. Рівень залученості індивіда до політики. Значущість традицій у розвитку політичної культури східних суспільств. Роль релігії у формуванні ставлення до політики. Роль масових ненасильницьких рухів у політико-культурній традиції Сходу. Традиціоналізм і модернізм у політиці східних держав. Пріоритет держави над громадянським суспільством, яке формується у східних країнах. Значний майновий “розрив” між елітами і масами в суспільствах Сходу. Нерозвиненість середнього класу. Пріоритетна роль національно-етнічного чинника та свідомості в умовах поліетнічних держав Сходу. Регіональні політичні культури на Сході. Електоральна культура східних суспільств. Вибори і виборчі системи, політична участь на Сході. Політичні культури східних цивілізацій: індо-буддистська, конфуціанська, політична культура арабських країн. Особливості політичної соціалізації в деяких країнах світу.

Діалог культур Схід — Захід. Глобалізація та її значення для світового розвитку. Глобалізація та небезпека уніфікації світу. Проблема ідентичності. Діалектика глобалізації і ідентичності в сучасному світі. Модернізація і вестернізація в сучасному світі: реалії і протиріччя.

Змістовий модуль III. Політична культура українського суспільства

Цінності і доміанти української політичної культури. Умови формування політичної культури українського суспільства. Чинники формування політичної культури в Україні: історичний, геополітичний, соціально-економічний, ментальний, релігійний. Ознаки політичної культури в сучасній Україні. Регіональні особливості політичної культури України. Для *Центральної України* характерним є відносно поміркований стиль політичних процесів. Політична свідомість більшості населення цього регіону демонструє центристську позицію щодо Росії; більшість громадян підтримують необхідність економічних зв'язків з Росією. Проте домінує думка, що Україна і Росія повинні існувати як дві дружні, тісно пов'язані, але окремі держави. Мешканці цього регіону схильні до консенсусу з основних політичних і соціальних проблем. У *Західній Україні* процес формування громадянського суспільства відбувається швидше завдяки традиціям неурядових організацій і минулої активності його населення в дорадянській період. На сьогодні висока концентрація в Україні добровільних, громадських, молодіжних, релігійних та інших органі-

зацій. Рух, організований у Києві, мав найактивніших прихильників саме в цьому регіоні. Українці з Галичини здійснювали походи до Києва для того, щоб вийти на демонстрації перед Верховною Радою, щоб підтримати акцію громадянської непокори. Їхні політичні переваги будуються на абсолютному приматі ідеї незалежності Української держави. Це політично активна і націоналістично зорієнтована частина населення України. *Східна частина України* включає Харківську, Донецьку, Запорізьку, Луганську і Дніпропетровську області. Значна частина цього регіону вважає, що головна причина економічної кризи — розірвання економічних зв'язків з Росією, вихід з неї — їх відродження. Ідеологічний спектр політичних орієнтацій досить широкий. Достатньо впливові організації комуністичної і соціалістичної партій, є ветеранські організації. Порівняно небагато молодіжних, громадських організацій. *Південна Україна* включає Одеську, Херсонську, Миколаївську області і Автономну Республіку Крим. Населення переважно представлено українцями, за винятком Криму. В політичному плані цей регіон може бути віднесений до пасивного, за винятком Криму. Існуючі в регіоні представництва політичних партій переважно малоактивні. Для політичних установок мешканців регіону характерні проросійські симпатії, незважаючи на відсутність організаційної бази. Для цього регіону притаманна наявність великої кількості дрібних клубів. Також на Півдні діють російські, українські, єврейські, болгарські культурні групи.

Особливості електоральної культури українського соціуму. Проблеми формування політичної культури в трансформаційному суспільстві. Держава і громадянське суспільство: проблеми взаємодії в Україні. Роль політичних партій і громадських об'єднань у формуванні політичної культури сучасного українського суспільства. Проблеми політичної соціалізації в Україні.

Поняття толерантності. Різні види толерантності. Політична толерантність. Толерантність та її значення в діалозі цивілізацій і культур. Роль України в світовому процесі. Порівняльний аналіз політичних культур провідних світових та регіональних цивілізацій (суспільств), перспективи і можливості їх діалогу та взаємодії. Кроскультурний аналіз політичних культур Заходу — України — Сходу, перспективи і можливості їх діалогу та взаємодії у вирішенні глобальних проблем сучасності.

ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи аналізу політичної культури

Тема 1. Поняття політичної культури

1. Дайте характеристику основним дослідницьким підходам, в яких предметом вивчення є політична культура.
2. Розкрийте сутність і значення політико-культурного підходу в політичній науці.
3. Використовуючи довідкову і навчальну літературу, проаналізуйте зміст декількох можливих визначень політичної культури і визначіть критерії, які покладено в основу інтерпритації даного феномену.
4. Коли почалися дослідження феномену політичної культури у вітчизняній політичній науці і як він розглядається в працях вітчизняних науковців?
5. Розкрийте основні риси політичної культури.

Теми рефератів

1. Категорія “політична культура” та її місце в політології.
2. Політична культура як засіб легітимізації і ефективності політичної влади.
3. Обґрунтування і розробка категорії “політична культура” в працях зарубіжних дослідників.
4. Роль вітчизняних науковців у розробці категорії “політична культура”.
5. Взаємозв'язок і відмінність категорій “цивілізація” і “культура”. Дискусійність наукових підходів.
6. Культура політики і політичної діяльності.

Література [2–4; 6; 10; 13; 23; 27]

Тема 2. Структура і функції політичної культури

1. Розкрийте пізнавальні, морально-оцінні і поведінкові елементи політичної культури.
2. Дайте характеристику політичній культурі як системі орієнтацій, проаналізуйте види орієнтацій.

3. Розкрийте зміст понять: політична традиція, політичний стереотип, політичний символ.
4. Визначте “субстрат” і “змінні компоненти” політичної культури. Відповідь обґрунтуйте.
5. Розкрийте основні функції політичної культури.

Теми рефератів

1. Політична свідомість і політична поведінка — елементи політичної культури.
2. Політична культура і традиції.
3. Політична культура і релігія.
4. Політична культура і національний характер.
5. Політичні стереотипи і політичні міфи як складові політичної культури.

Література [2–4; 6; 10; 13; 23; 27]

Тема 3. Проблема типологізації політичної культури

1. У чому полягає зміст цивілізаційного і формаційного піходів типологізації політичної культури?
2. Розкрийте сутність патріархальної, підданської і активістської політичної культури. Назвіть авторів такої типології?
3. Дайте характеристику громадянської політичної культури за Г. Алмондом і С. Вербою.
4. Що таке “фрагментована” і “інтегрована” політична культура?
5. Порівняйте тоталітарний, авторитарний і демократичний типи політичної культури.

Теми рефератів

1. Порівняльний аналіз політичних культур: Захід — Схід — Україна.
2. Проблема політичних субкультур у політичній науці.
3. Масова і елітарна політична культура.
4. Політична культура політичної опозиції.
5. Політична культура сучасної молоді.

Література [1; 3; 7–10; 13–17]

Тема 4. Політична соціалізація

1. Розкрийте зміст поняття “політична соціалізація”.
2. Дайте характеристику системній, гегемоністській, конфліктній і плюралістичній моделям політичної соціалізації.
3. Визначте основні канали політичної соціалізації, розкрийте їх роль у цьому процесі.
4. Порівняйте, в чому полягає відмінність процесів політичної соціалізації студентів і пенсіонерів.
5. Дайте характеристику основним чинникам політичної соціалізації.
6. Розкрийте сутність політичного виховання і його основні методи.

Теми рефератів

1. Політична соціалізація особистості: сутність, чинники, механізми.
2. Політичне виховання і політична освіта як чинники формування політичної культури.
3. Політичне виховання і політична освіта молоді в сучасній Україні.
4. Роль ЗМІ в процесі політичної соціалізації.
5. Особливості політичної соціалізації в різних країнах світу.

Література [1; 3; 7–10; 13–17]

Змістовий модуль II. Цінності і характерні особливості політичної культури країн Заходу і Сходу

Тема 5. Цінності і домінанти політичної культури суспільств західної цивілізації

1. Західно-європейська культура. Держава, право, гроші в політичній культурі Заходу.
2. Модернізм і традиція в політичній культурі сучасного західного суспільства.
3. Базові цінності політичної культури Великобританії.
4. Особливості континентально-європейської політичної культури (Німеччина, Південна Європа).
5. Цінності політичної культури США. Американський федералізм.

Теми рефератів

1. Захід і Західноєвропейська цивілізація.
2. Модель західної політичної культури, її основні ознаки і прикмети.
3. Західна культура як культура індивідуалізму, її прояв у політичній сфері.
4. Проблема регіоналізму в західній політичній культурі.
5. Особливості електоральної культури в західних суспільствах.

Література [3; 5; 14–17; 21; 23; 28]

Тема 6. Цінності та особливості політичної культури східних суспільств

1. Загальна характеристика східних цивілізацій та їх політико-культурних домінант.
2. Індостудистська політична культура: зміст і особливості.
3. Конфуціанська політична культура.
4. Політична культура арабських країн.

Теми рефератів

1. Цивілізації і культури Сходу.
2. Поняття політичної культури Сходу, її ознаки та домінанти.
3. Регіональні політичні культури на Сході.
4. Політична культура і політичне лідерство у східних суспільствах.
5. Порівняльний аналіз західної і східної моделей політичної культури.

Література [3; 5; 14–17; 21; 23; 28]

Змістовий модуль III. Політична культура українського суспільства

Тема 7. Політична культура українського суспільства

1. Домінанти політичної культури сучасної України.
2. Регіональні особливості у політичній культурі України.

Теми рефератів

1. Політичні орієнтації і стереотипи у політичній культурі українського суспільства.

2. Особливості політичних субкультур в сучасній Україні.
3. Роль політичної соціалізації у формуванні демократичного типу політичної культури.
4. Політична і правова культура в сучасній Україні.
5. Регіональні особливості політичної культури в Україні.

Література [1–3; 7; 11–14; 17; 23; 25]

Тема 8. Проблеми діалогу і взаємодії політичних культур у сучасних умовах

1. Політичні культури у сучасному світі. Проблеми діалогу сучасних культур і цивілізацій.
2. Поняття та види толерантності. Політична толерантність, її значення в діалозі цивілізацій і культур.

Теми рефератів

1. Цивілізації та світові системи. Основні принципи міжсвітового підходу.
2. Проблеми глобалізації, демократії і розвитку націй.
3. Проблема пошуку діючих моделей і принципів багатополюсного і полікультурного світу.

Література [1–3; 7; 11–14; 17; 23; 25]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Людина як суб'єкт політичного життя.
2. Поняття, норми та цінності політичної етики.
3. Субкультура як автономне структуроване утворення. Поняття політичної субкультури.
4. Сутність політичної поведінки особистості.
5. Основні типи взаємодії політики і моралі.
6. Особливості політичної субкультури сучасної молоді.
7. Основні форми та види політичної участі.
8. Проблема типологізації політичної культури.
9. Поняття політичного мистецтва.
10. Лояльність, апатія, відчуження, нігілізм як форми політичної участі, їх сутність.
11. Цивілізаційний підхід до виокремлення типів політичної культури.

12. Види політичного мистецтва, їх ознаки.
13. Громадська, організаційна, управлінська діяльність, їх сутність.
14. Жанри художньої політичної літератури, її роль у формуванні політичної культури.
15. Типологія політичної культури за Г. Алмондом та С. Вербою.
16. Політична соціалізація як механізм формування політичної людини.
17. Ознаки цілісної та фрагментарної політичної культури, підстави їх виділення.
18. Мистецтво, скульптура та архітектура, їх значення для політичної культури суспільства.
19. Об'єктивні та суб'єктивні чинники політичної соціалізації.
20. Ознаки ліберально-демократичного типу політичної культури.
21. Проблеми формування нового типу політичної культури.
22. Зміст поняття "політична культура".
23. Ознаки авторитарного і тоталітарного типів політичної культури.
24. Шляхи формування демократичного типу політичної культури в сучасній Україні.
25. Концепція політичної культури Г. Алмонда.
26. Ринкова та бюрократична політична культура.
27. Роль політичної символіки у формуванні політичної культури.
28. Концепція політичної культури Л. Пая.
29. Особливості політичної культури в сучасній Україні.
30. Значення ідеологічного компонента в політичній культурі.
31. Концепція політичної культури Л. Дитмера.
32. Зовнішні чинники формування політичної культури, їх характеристика.
33. Проблеми надмірної ідеологізації суспільства та ідеологічної беспорядності в політичній культурі.
34. Сутність психологічного підходу до визначення політичної культури.
35. Внутрішньополітичне життя як фактор формування політичної культури.
36. Політична реклама та політична пропаганда як інструменти формування політичної культури.

37. Сутність символічного підходу до розуміння політичної культури.
38. Поняття та зміст менталітету нації, його зв'язок з політичною культурою.
39. Принципи та функції політичної реклами і політичної пропаганди.
40. Основні характеристики діяльнісного підходу щодо розуміння політичної культури.
41. Структурні компоненти менталітету.
42. Засоби політичної пропаганди.
43. Сутність ідеологічного підходу до визначення політичної культури.
44. Особливості української ментальності та її вплив на політичну культуру.
45. Чинники та умови ефективності політичної пропаганди та реклами.
46. Динамічність і стабільність як основні прикмети політичної культури.
47. Функції політичної культури.
48. “Діалогова етика” та культура політичної боротьби.
49. Закритість та відкритість як ознаки політичної культури.
50. Ступінь реалізації функцій політичної культури у перехідний період (на прикладі України).
51. Проблема політичних субкультур у сучасному українському суспільстві.
52. Зовнішня і внутрішня політична культура, їх ознаки.
53. Суб'єкт і об'єкт як компоненти політичної культури, їх характеристика.
54. Політична і правова культури: основи співіснування.
55. Політична культура в умовах глобалізації.
56. Установка як структурний елемент політичної культури: сутність і будова.
57. Найпопулярніші моделі голосування виборців.
58. Поняття і функції політичних символів.
59. Цінності в політичній культурі.
60. Культура електоральної поведінки. Моделі голосування за Дж. Сарторі.

61. Структура політичних символів, характеристика компонентів.
62. Демократія як цінність політичної культури сучасного суспільства.
63. Поведінкові стереотипи у політичній культурі населення України.
64. Сутність політичного міфу.
65. Поняття і типи політичних орієнтацій у політичній культурі.
66. Політична освіта в сучасній Україні, умови для її ефективності.
67. Види політичних міфів.
68. Ідеали свободи, плюралізму в політичній культурі.
69. Інтегруюча функція політичної культури, її зміст і значення для українського суспільства.
70. Мораль та етика як аспекти політичної культури.
71. Поняття політичного стереотипу і його вплив на політичну культуру.
72. Виховна та соціалізуюча функції політичної культури, їх роль в умовах трансформації суспільства.
73. Структура політичної культури.
74. Формування теорії політичної культури.
75. Прикмети парафіяльного, підданського та активістського типів політичної культури за Г. Алмондом та С. Вербоу.
76. Соціокультурні чинники політики. Культура і антикультура. Взаємовплив культури й політики.
77. Поняття абсентеїзму, шляхи його подолання.
78. Характеристика основних рівнів політичної культури: рівень свідомості, поведінковий та інституційний рівні.
79. Характеристика основних етапів політичної соціалізації особистості.
80. Віра як атрибут політики і політичної культури.
81. Домінанти політичної культури у сучасній Україні.
82. Основні наукові школи дослідження електоральної поведінки.
83. Політичне виховання та його роль у процесі формування політичної культури.
84. Регіональні особливості у політичній культурі України.
85. Цінності та ціннісні орієнтації в політичному житті суспільства: реальні та декларативні політичні цінності, їх функції.
86. Сучасні дослідження політичної культури в Україні.

87. Політична культура і політична свідомість: особливості функціонування.
88. Політична культура як об'єкт дослідження в радянській літературі.
89. Політичні традиції та політичний досвід як структурні компоненти політичної культури.
90. Політична культура трансформаційного суспільства: послаблення легітимності, зростання амбівалентності, фрагментарність і динамічність політичних цінностей, осмислення нових соціальних реалій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Полит. исслед. — 1992. — № 4. — С. 122–134.
2. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика. — К., 2000.
3. Гаджиев К. С. Введение в политическую науку. — М., 2000.
4. Основи політичної науки: Курс лекцій / За ред. Б. Кухти. — Ч. 3; Політична свідомість і культура / Б. Кухта, Л. Кліманська, А. Романюк та ін. — Львів, 1998.
5. *Политология*: Учебник / Под ред. М. А. Василика. — М., 1999.
6. *Політологічний енциклопедичний словник* / Відп. ред. В. П. Горбатенко, Ю. С. Шемшученко. — К., 2004.
7. *Політологія*: Підручник для курсантів вищ. військ. навч. закл. Збройних Сил / За заг. ред. В. Ф. Смолянюка. — Вінниця, 2002.
8. *Політологія*: Підручник / За ред. А. Колодій, Л. Кліманська, Я. Косміна, В. Харченко. — К., 2003.
9. *Політологія*: Посібник / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. — К., 2002.
10. Пугачев В. П., Соловьев А. И. Введение в политологию. — М., 1999.

Додаткова

11. *Актуальные проблемы современной зарубежной политической науки*: Реферат. сб. / Под ред. Н. Н. Разумовича, К. С. Гаджиева, Ю. С. Пивоварова, А. Ф. Самбука. — Вып. 1. — М., 1990.

12. *Алексеева Т. А.* Личность и политика в переходный период: проблемы легитимности власти // *Вопр. философии.* — 1998. — № 7. — С. 58–65.
13. *Андреев С. С.* Политическое сознание и политическое поведение // *Соц.-полит. журн.* — 1992. — № 8. — С. 10–22.
14. *Андрущенко В., Михальченко М.* Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. — 2-ге вид., випр. і допов. — К., 1996.
15. *Афанасьев М. Н.* Поведение избирателей и электоральная политика в России // *Полис.* — 1995. — № 3. — С. 23–29.
16. *Барков В. Ю.* Социально-политический идеал в массовом сознании Украины. — К., 1999.
17. *Барков В. Ю.* Украина сегодня: политические, социальные и национальные детерминанты развития. — К., 1998.
18. *Баталов Э. Я.* Политическая культура современного американского общества. — М., 1990.
19. *Бибик В. М.* Наша політична культура // *Політол. читання.* — 1992. — № 1. — С. 11–37.
20. *Бибик В. М., Головатий М. Ф., Ребкало В. А.* Політична культура сучасної молоді. — К., 1996.
21. *Бердяев Н. А.* Смысл истории. — М., 1990.
22. *Брегедя А. Ю.* Основы політології. — К., 1997.
23. *Веденеев В. А.* Политическая культура постсоветских обществ: традиции, либеральные ценности и перспективы: Учеб. пособие. — Кривой Рог, 2002.
24. *Вишняк О. І.* Електоральна соціологія: історія, теорії, методи. — К., 2000.
25. *Гозман Л. Я., Шестопал Е. Б.* Политическая психология. — Ростов н/Д, 1996.
26. *Головатий М. Ф.* Соціологія політики: Навч. посіб.— К., 2003.
27. *Голосов Г. В.* Сравнительная политология. — Новосибирск, 1995.
28. *Гречко П. К.* К вопросу о соотношении цивилизаций и культуры // *Диалог цивилизаций: Восток — Запад.* — М., 1994.
29. *Дженусов А. И.* Различие структур и уровней развития политической культуры // *Соц.-гуманит. знания.* — 1999. — № 4. — С. 108–120.
30. *Дмитренко М. А.* Формування політичної культури суспільства в трансформаційний період. — К., 2006.

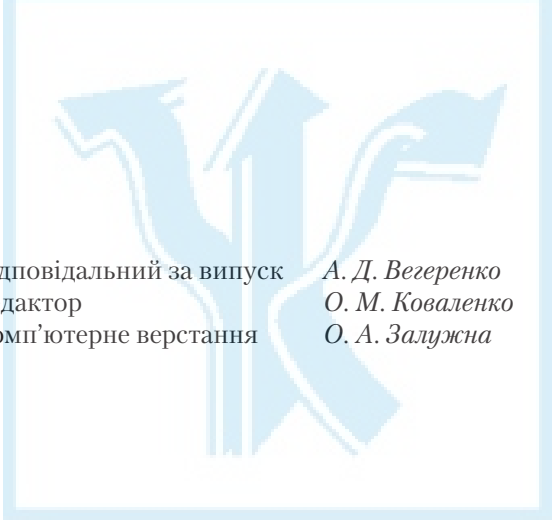
31. *Житенев В.* Политическая культура: опыт формирования и проблемы. — М., 1990.
32. *Ирхин Ю. В.* Политология. — М., 1996.
33. *Ирхин Ю. В.* Человеческое измерение политики. — М., 1994.
34. *Кара-Мурза С. Г.* Манипуляция сознанием. — М., 2000.
35. *Курс лекций* / Под ред. М. Н. Марченко. — М., 2000.
36. *Личность и политика: Критический очерк современных западных концепций политической социализации.* — М., 1988.
37. *Мисюров Д. А.* Политическая символика: структура и функции // Вестн. МГУ: Сер. 12: Политические науки. — 1999. — № 1. — С. 14–19.
38. *Нагорна О. І.* Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії. — К., 1998.
39. *Общая и прикладная политология: Учеб. пособие* / Под общ. ред. В. И. Жукова, Б. И. Краснова. — М., 1997.
40. *Остапенко М. А.* Традиційні підходи до моделі демократичного громадянина // Нова парадигма: Журн. наук. пр. / Гол. ред. В. П. Бех. — Вип. 45. — С. 148–156.
41. *Політична культура демократичного суспільства: стан і перспективи в Україні: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 26–27 лют. 1998 р.).* — К., 1998.
42. *Политическая наука: новые направления* / Под ред. Р. Гудина и Х.-Д. Клингеманна. — М., 1999.
43. *Политология для юристов: Курс лекций* / Под ред. проф. Н. И. Матузова, А. В. Малько. — М., 1999.
44. *Рукавишников В. О., Халман Л., Эстер П.* Политические культуры и социальные изменения: Междунар. сравнения: Пер. с англ. — М., 1998.
45. *Сас П. М.* Політична культура українського суспільства (кінець XVI — перша половина XVII ст.). — К., 1998.
46. *Соловьев А. И.* Культура власти. — М., 1992.
47. *Соловьев А. И.* Политическая культура и модернизация российского общества. — М., 1992.
48. *Сорокин П. А.* Человек. Цивилизация. общество. — М., 1992.
49. *Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учеб. пособие* / Сокр. пер. с англ. А. С. Богдановского, Л. А. Галкиной; Под ред. М. В. Ильина, А. Ю. Мельвиля. — М., 2002.

50. *Шестопал Е. Б.* Личность и политика: Критический очерк современных западных концепций политической социализации. — М., 1988.
51. *Щегорцов В. А.* Политическая культура: модели и реальность. — М., 1992.
52. *Юрьев А. И.* Введение в политическую психологию. — СПб., 1992.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Загальні вказівки щодо організації самостійної роботи	4
Тематичний план дисципліни “Політична культура”	7
Зміст дисципліни “Політична культура”	7
Зміст та основні напрямки самостійної роботи	14
Питання для самоконтролю	18
Список літератури.....	22

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *О. А. Залужна*

Зам. № ВКЦ-3815

Підп. до друку 28.11.08. Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк арк. 1,45 Обл.-вид. арк. 1,29 Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*